

ALTRES DISPOSICIONS

DEPARTAMENT D'INTERIOR

RESOLUCIÓ INT/1821/2024, de 24 de maig, per la qual s'aprova i es fa públic el Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports.

El Departament d'Interior, com a competent en matèria de seguretat ciutadana i d'espectacles públics i activitats recreatives, va impulsar el Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, que es va aprovar per la Resolució INT/895/2019, de 4 d'abril per la qual s'aprova el Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, i es publiquen tant el Protocol com els models de convenis de col·laboració per a l'adhesió al Protocol i el símbol distintiu d'entitat adherida al Protocol (DOGC núm. 7852 d'11.4.2019).

Aquest Protocol estableix pautes d'actuació per prevenir situacions de violències sexuals en entorns d'oci, per a la seva detecció, així com per donar-hi resposta mitjançant la coordinació i col·laboració de tots els actors, serveis i institucions implicats en les activitats d'oci.

La present resolució obeeix a la necessitat d'adequar el Protocol a la normativa vigent, a les necessitats actuals i a una sèrie d'àmbits de millora, detectats durant l'anàlisi de l'aplicació del Protocol des de la seva aprovació, amb la finalitat d'aconseguir una eficàcia i eficiència més grans.

D'una banda, s'han introduït un conjunt de novetats normatives relacionades amb la temàtica del Protocol pel que fa, entre altres, a les modificacions de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, i de la Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives, i la promulgació de la Llei orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual.

D'altra banda, els principals canvis introduïts, més enllà dels normatius que ja s'han esmentat, són, en primer lloc, l'ampliació dels àmbits d'aplicació del Protocol amb la introducció de l'espai públic i els transports, que es considera que han de ser tractats de manera transversal i dins del conjunt d'àmbits on es produeixen les violències sexuals al mateix nivell que els entorns d'oci, ja que mostren similituds pel que fa als factors de risc i als tipus d'actors presents i perquè tenen una lògica de continuïtat en l'espai físic degut als usos compartits i als desplaçaments que les persones fan entre els dos.

En segon lloc, s'ha modificat el procediment per a l'adhesió al Protocol, que anteriorment es feia mitjançant un conveni d'adhesió amb les entitats. Aquest procediment s'ha simplificat per tal que afavoreixi les adhesions i es farà mitjançant un formulari d'adhesió, disponible a la pàgina web, en les modalitats indicades a la mateixa pàgina.

En tercer lloc, s'ha modificat la manera en què es duen a terme les formacions a les entitats adherides, que ara es faran de manera centralitzada i en col·laboració amb altres organismes.

El Protocol és aplicable a tot Catalunya per la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra i és una eina d'adhesió voluntària per als ajuntaments i entitats privades que vulguin fer un pas endavant en la lluita contra les violències sexuals.

Per tot el que s'ha exposat, de conformitat amb l'article 12 de la Llei 13/1989, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, i l'article 16 de la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra, així com els articles 1, 3 i 4 de la Llei 4/2003, de 7 d'abril, d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya, i fent ús de les competències que corresponen al Departament d'Interior en matèria de seguretat i d'espectacles públics i activitats recreatives,

Resolc:

—1 Aprovar i publicar el Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports, que s'adjunta a l'annex 1.

CVE-DOGC-A-24148067-2024

—2 El Protocol és aplicable a tot Catalunya per la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra.

—3 El Protocol l'han d'aplicar tots els establiments, persones, organismes o entitats, tant públics com privats, que en formalitzin l'adhesió mitjançant el procediment d'adhesió que consta a la pàgina web del Departament d'Interior. La Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra l'aplica sense necessitat de formalitzar-ne l'adhesió.

—4 Deixar sense efectes la Resolució INT/895/2019, de 4 d'abril, per la qual s'aprova el Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, i es publiquen tant el Protocol com els models de convenis de col·laboració per a l'adhesió al Protocol i el símbol distintiu d'entitat adherida al Protocol.

—5 Els convenis de col·laboració signats en el marc de la versió anterior del Protocol segueixen vigents, amb totes les responsabilitats, drets i deures que se'n derivin, fins que en finalitzi la vigència.

Barcelona, 24 de maig de 2024

Joan Ignasi Elena i Garcia
Conseller d'Interior

Annex 1

Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports

(Vegeu la imatge al final del document)

[ANNEX-978002_CATPSVStextfinalportadaaccessiblecat.pdf](#)

(24.148.067)

Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports

**Generalitat
de Catalunya**

Índex

Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports

1.	Introducció	3
2.	Conceptes.....	7
2.1.	Violència masclista	7
2.2.	Violències sexuals	7
2.3.	Tipologia de violències sexuals	8
2.4.	Entorns d'oci.....	11
2.5.	Espais públics.....	13
2.6.	Transport públic.....	13
2.7.	Seguretat.....	13
2.8.	Professionals de la seguretat	13
2.9.	Altres tipus de personal que intervé en l'organització i desenvolupament de les activitats d'oci i del servei de transport públic.....	14
2.10.	Víctima	15
2.11.	Persona presumptament agressora	15
3.	Àmbit d'aplicació	15
4.	Principis d'actuació	17
4.1.	Principis generals d'actuació.....	17
4.2.	Principis d'actuació aplicables als professionals de la seguretat.....	18
5.	Actuacions en relació amb les persones implicades en episodis de violència sexual: víctimes i persones presumptament autores	19
5.1.	Tots els entorns (entorns d'oci públics o privats i transport públic)	19
5.1.1.	Accions preventives.....	19
5.1.2.	Instruccions d'atenció a la víctima	21
5.1.3.	Actuació davant la persona presumptament agressora	22
5.2.	Actuació específica per a les entitats públiques i el transport públic.....	22
6.	Protocol aplicable als professionals de la seguretat	25
6.1.	Controladors d'accés	27
6.2.	Vigilants de seguretat	29
6.3.	Policia de Catalunya.....	31
7.	Formació	35
8.	Aplicació i adhesió al Protocol	37
9.	Complementarietat i coordinació	38
10.	Comunicació.....	38
11.	Annexos.....	40

PROTOCOL DE SEGURETAT CONTRA LES VIOLÈNCIES SEXUALS EN ENTORNS D'OCI, ESPAI PÚBLIC I TRANSPORTS

1. Introducció

L'article 15.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya estableix que totes les persones tenen dret a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, de maltractaments i de tota mena de discriminació, i tenen dret al lliure desenvolupament de la seva personalitat i capacitat personal. No obstant això, aquesta proclama d'una societat segura i lliure de riscos i amenaces i l'exigència de la dignitat en el tracte i en les condicions de desenvolupament de la personalitat de les persones que hi viuen no sempre s'assoleix amb plena efectivitat, ja que les dones són l'objectiu de la violència masclista i, més concretament, de les violències sexuals. Cal remarcar, però, que no es tracta únicament de persones o col·lectius concrets que exerceixen aquesta violència, sinó que es tracta d'una xacra de caràcter estructural i sistèmica, que afecta i impregna tots els àmbits i capes de la societat.

Les violències sexuals no es poden considerar de manera aïllada; qualsevol anàlisi, acció o reacció envers aquestes violències ha de tenir en compte el seu origen i el context en què es desenvolupen. Així ho recull la Llei 5/2008, de 24 d'abril, modificada per la Llei 17/2020, de 22 de desembre, del dret de les dones a erradicar la **violència masclista**, quan defineix la violència masclista a l'article 3 com una "violació dels drets humans que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat", i en altres articles recull les diferents manifestacions de la violència masclista, entre les quals hi ha les violències sexuals.

Una societat moderna i avançada en cap cas pot consentir que en el seu si es produeixin violències sexuals i, en conseqüència, ha de destinar el màxim d'esforços per prevenir-les, per evitar que es produeixin els danys, però també per perseguir-les i actuar amb el rigor que els fets exigeixen, quan la prevenció hagi resultat insuficient.

Aquest també és el sentir de la ciutadania. En l'última dècada s'ha intensificat el debat sobre les violències sexuals, esperonat especialment per determinats fets ocorreguts en el context de festes populars i altres espais d'oci, on s'han produït greus atemptats contra la indemnitat sexual de les dones. S'ha generat un fort rebuig davant aquest tipus de violències que ha posat sobre la taula la necessitat de posar fi a aquesta lamentable realitat, qüestionant el marc legal i situant en un primer pla el patiment de les víctimes i les desigualtats que, per raó de gènere, existeixen dins la nostra societat. Un bon exemple d'aquest canvi de paradigma el trobem en la promulgació de la Llei orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, que reconeix plenament el caràcter social i estructural d'aquestes violències, el biaix de gènere en la victimització (la pràctica totalitat, dones), així com els greus impactes que tenen en la salut mental, emocional i física.

II

El Departament d'Interior, com a competent en tot allò que afecta la seguretat de les persones de Catalunya, ha constatat en els darrers anys l'increment de les violències sexuals a partir de dues fonts de coneixement molt rellevants en l'àmbit de la seguretat pública: l'estadística policial i les dades obtingudes de l'Enquesta de violència masclista de Catalunya 2021.

L'estadística policial, que es nodreix de la xifra dels fets coneguts —il·lícits penals que arriben a coneixement de la policia, ja sigui perquè la ciutadania els denuncia o perquè la Policia de Catalunya hi intervé d'ofici—, posa en relleu les dades següents relatives als delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals del Codi penal:

- **Les violències sexuals afecten majoritàriament les dones.** Si es pren com a referència les persones que han patit delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals, es constata que, cada any des del 2015 fins al 2022, gairebé un **85% de les víctimes d'aquests delictes són dones**.¹
- **Els autors d'aquests fets són homes.** Del total de les persones detingudes per delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals, durant el període 2015-2022, **més del 99% són homes**.¹
- Els darrers anys **s'han incrementat els delictes en aquest àmbit que arriben a coneixement de la policia**. Durant el període 2015-2018, s'ha produït un increment del 71% de les víctimes, del 63% dels agressors i del 64% de les denúncies.

L'Enquesta de violència masclista de Catalunya 2021 també aporta dades que complementen l'estadística policial, ja que aquesta estadística únicament recull els fets que arriben a coneixement de la Policia i en queden fora tots aquells fets que no es denuncien, el que es coneix com a "xifra negra".

¹ Dades actualitzades durant la revisió del 2023. Font: dades facilitades per la Direcció General de la Policia.

Amb les dades de l'Enquesta de violència masclista de Catalunya es constata un increment de les **dones que van manifestar haver patit algun tipus d'agressió sexual** (els fets més greus), ja que s'ha passat del 0,3 % de dones el 2010, a l'1,1% el 2016 i al 3,5% el 2021. Tanmateix, el nivell de no denúncia, és a dir, la **xifra negra**, és més del 81,5%,² dels més elevats en l'àmbit de les diferents modalitats de la violència masclista.

Cal recordar que la violència masclista —i, per tant, la sexual— es pot produir dins i fora de la parella. Segons l'enquesta, les victimitzacions de l'últim any (2021) haurien estat fetes per la parella (7,9%), l'exparella (10,4%) i no parella (16,9%). L'Enquesta del 2021 també aporta informació sobre el lloc on es van patir les violències sexuals quan els autors no eren la parella. D'acord amb les respostes de les dones enquestades, els tres **llocs on es produeixen més fets** —per no parelles— són els **llocs d'oci** (35,1%), els **espais públics** (26,9%) i el **transport públic** (13,7%), davant d'altres llocs on en passen menys. Val a dir que s'ha d'entendre que aquests tres àmbits no són compartiments estancs i que una violència que comença en un pot estendre's cap a qualsevol dels altres dos. Aquesta revisió del Protocol té en compte aquesta dimensió i reforça, amb vocació integral, la xarxa de detecció, prevenció i atenció a les víctimes de les violències sexuals. Aquestes xifres elevades justifiquen també que aquest Protocol se centri en els entorns d'oci on es desenvolupen aquest tipus d'activitats, així com els àmbits interrelacionats, amb independència de la naturalesa pública o privada de qui les organitza.

De les dues fonts de dades apuntades s'extreuen, com a mínim, dues conclusions. La primera és la relativa a l'**increment dels il·lícits que arriben a coneixement de la policia de l'àmbit de les violències sexuals** els darrers anys. Una part dels fets que han aflorat i han arribat a coneixement de la policia, és a dir, s'han denunciat, pot respondre a les campanyes de sensibilització promogudes els darrers anys tant des dels poders públics com des d'altres entitats públiques i privades que han portat a terme esforços ingents per sensibilitzar la ciutadania envers aquesta problemàtica. Tot i això, no es pot obviar que aquest increment també està motivat per l'augment dels fets ocorreguts a la nostra societat. La segona conclusió és que els fets que arriben a coneixement de la policia són pocs, o no són representatius de la realitat, ja que és un àmbit en què el **nivell de no denúncia** és superior a altres àmbits de la violència masclista.

III

De la breu pinzellada de dades exposada s'extreu una conclusió força punyent. Per sota dels fets que es denuncien, hi ha tota una capa de fets —alguns de la màxima gravetat— que, pel fet que no es denuncien, se sostreuen de les conseqüències del sistema policial i judicial; però també hi ha una amalgama de fets, menys greus perquè no són constitutius de delictes però no per això menys importants, que també queden impunes.

² Font: Enquesta de violències masclistes a Catalunya 2021

Aquest Protocol fa un pas més en la lluita contra la violència masclista en diversos fronts i aporta les novetats següents:

- **Coordina tots els actors en seguretat** (Policia de Catalunya, formada pel cos de Mossos d'Esquadra i les policies locals; policies portuàries i professionals de la seguretat privada) **amb altres actors que tenen incidència en l'àmbit de la seguretat, de l'oci i el transport** (càrrecs electes, tècnics municipals), juntament amb **altres professionals i persones que presten els seus serveis en aquests àmbits** (personal de sala, cambreres i cambrers, personal de control d'accés, auxiliars de serveis, personal d'inspecció, de conducció i dels centres de control; especialment), per tal que cap fet s'escapi del seu coneixement i s'estableixi quin és el paper que cadascuna d'aquestes persones ha de tenir a l'hora de prevenir, però també a l'hora de reaccionar, davant d'aquest tipus de violències.
- **Interrelaciona els conceptes d'entorn d'oci i transport** i els entén com dos àmbits que, per una banda, mostren similituds pel que fa als factors de risc de violència sexual i als tipus d'actors presents; i per l'altra, tenen una lògica de continuïtat en l'espai físic degut als usos compartits i als desplaçaments que les persones fan entre els dos. Per aquestes raons era necessari abordar aquests conceptes de manera transversal i així facilitar l'abordatge operatiu.
- Dota de contingut i criteris interpretatius **l'assetjament sexual no penal**, és a dir, el constitutiu d'infracció administrativa, per tal que sigui perseguible per la via administrativa i no quedi impune. La tipificació de l'assetjament sexual tant a la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, com a l'esmena incorporada a la Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives per la Llei 5/2020, de 29 d'abril, de mesures fiscals, financeres, administratives i del sector públic i de creació de l'impost sobre les instal·lacions que incideixen en el medi ambient, amb un enunciat breu i molt genèric, en dificulta l'aplicació. Per aquest motiu, el Protocol estableix un seguit de conductes que es considera que integren l'assetjament sexual no penal, cosa que aconsegueix un doble efecte. El primer, ajudar a **visibilitzar aquelles violències** que, pel fet de considerar-se menys greus, s'han acabat naturalitzant, tot i succeir amb freqüència, i passen més desapercebudes. El segon efecte, enviar un missatge clar, en el sentit que el respecte a la indemnitat i llibertat sexuals no té gradacions: o hi ha aquest respecte o no hi és, i **tot allò que se situï fora del respecte a la llibertat i indemnitat sexuals de les persones, especialment de les dones, serà objectiu d'intervenció i, si escau, de sanció**.
- Aquest Protocol està dirigit a prevenir els atacs contra la llibertat i indemnitat sexuals de les persones i a donar-hi la millor resposta, i majoritàriament s'ha d'aplicar en el cas de dones que resultin afectades per aquests atacs d'homes que en siguin els presumptes autors. No obstant aquesta realitat, que és la que mostren les xifres, pel fet que es tracta d'un **Protocol de seguretat**, basat en la normativa específica en matèria de seguretat, en el cas que hi hagi homes que es trobin en alguna

situació de violència sexual, també se'ls aplicarà el Protocol amb independència del sexe de qui cometi l'agressió. Per tant, és un **Protocol integrador, que no exclou cap tipus de víctima**; això vol dir que les violències sexuals contra persones LGBTI també s'inclouen en el seu àmbit d'aplicació, si bé altres actuacions contra aquests col·lectius, fora de les violències sexuals en entorns d'oci i transport públic que són l'objecte d'aquest Protocol, requeriran un tractament amb un instrument específic.

- El Protocol estableix les **actuacions operatives envers l'agressor**, com han d'actuar els cossos de seguretat quan es produeixin violències sexuals constitutives de delictes i també en els casos d'assetjament sexual no penal. Finalment, per primera vegada, s'estableixen pautes destinades en concret als professionals de la seguretat privada i al personal de control d'accés en aquest àmbit, així com a altres actors presents en aquests entorns.
- Finalment, és un Protocol que han d'aplicar **a tot el territori de Catalunya** directament la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra i, de manera progressiva, els municipis i les policies locals, i les diferents entitats privades i públiques que en vagin formalitzant l'adhesió.

En definitiva, mitjançant aquest Protocol contra les violències sexuals, el Departament d'Interior posa a l'abast els seus mitjans en l'àmbit de la seguretat a fi d'evitar que cap conducta que atempti contra la llibertat i indemnitat sexuals quedi impune.

2. Conceptes

2.1. Violència masclista

La violència masclista es defineix com la violació dels drets humans a través de la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, té com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

Aquesta definició és la que estableix l'article 3.a) de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, d'acord amb la modificació introduïda per la Llei 17/2020, de 22 de desembre. Les violències sexuals són una forma de violència masclista.

2.2. Violències sexuals

L'Organització Mundial de la Salut defineix la violència sexual com "tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per

comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball" (OMS, 2011).³

Així mateix, la Llei 5/2008 abans esmentada, a l'article 4, d'acord amb la modificació feta per la Llei 17/2020, del 22 de desembre, defineix la violència sexual com "qualsevol acte que atempti contra la llibertat sexual i la dignitat personal de la dona creant unes condicions o aprofitant-se d'un context que, directament o indirectament, imposin una pràctica sexual sense tenir el consentiment ni la voluntat de la dona, amb independència del vincle que hi hagi entre la dona i l'agressor o agressors. Inclou l'accés corporal, la mutilació genital o el risc de patir-ne, els matrimonis forçats, el tràfic de dones amb finalitat d'exploració sexual, l'assetjament sexual i per raó de sexe, l'amenaça sexual, l'exhibició, l'observació i la imposició de qualsevol pràctica sexual, entre altres conductes".

Les violències sexuals són violències masclistes que abasten qualsevol conducta que impliqui la vulneració, en qualsevol forma, del dret a la llibertat, la intimitat i l'autonomia sexual de les persones, especialment de les dones.

Sobre la base d'aquestes consideracions, el Protocol adopta un concepte ampli de violències sexuals atès que serà aplicable tant si es tracta de violències sexuals tipificades al Codi penal com si es tracta de violències sexuals constitutives d'infracció administrativa, les quals, de manera quotidiana i col·loquial, es coneixen com a "assetjament sexual".

El Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports parteix de la idea que els fenòmens que engloben les violències sexuals són de naturalesa multicausal i multidimensional, és a dir, estan presents a múltiples àrees de la vida. Per això, amb l'objectiu d'evidenciar la diversitat de les causes, de les manifestacions, de les conseqüències que se'n deriven i del seu abordatge,⁴ cal parlar de violències sexuals en plural, perquè hi ha diferents modalitats de violència sexual i perquè es poden produir independentment de la relació que hi pugui haver o no entre la persona presumptament autora de la violència i la víctima.

2.3. Tipologia de violències sexuals⁵

En la conceptualització de les diferents tipologies de violències sexuals, el llenguatge col·loquial no es correspon necessàriament amb el llenguatge jurídic, en concret, el llenguatge penal. Atès que

³ Organització Mundial de la Salut. "Violència contra la mujer: violencia de pareja y violencia sexual contra la mujer". Nota descriptiva núm. 239. Actualització de setembre de 2011. Ginebra: Organització Mundial de la Salut, 2011.

⁴ L'abordatge de les violències sexuals a Catalunya. Grup de recerca Antígona, drets i societat amb perspectiva de gènere i Creación Positiva: juliol, 2016.

⁵ Només es recullen aquells tipus penals especialment rellevants en els entorns que són objecte del Protocol.

l'enfocament d'aquest Protocol és el de la seguretat i bona part de les actuacions es basen en la tipificació jurídica de les conductes, els conceptes s'utilitzen en el sentit jurídic.

- **Agressió sexual**

Està regulada a l'article 178 del Codi penal i consisteix a 'atemptar contra la llibertat sexual d'una persona sense el seu consentiment. Només s'entendrà que hi ha consentiment quan s'hagi manifestat lliurement mitjançant actes que, en atenció a les circumstàncies del cas, expressin de manera clara la voluntat de la persona. Es considera, en tot cas, agressió sexual:

- Actes de contingut sexual que es realitzin utilitzant violència, intimidació o abús d'una situació de superioritat o de vulnerabilitat de la víctima, o que es tracti de persones privades de sentit, o s'abusi del trastorn mental de la víctima o quan la víctima tingui anul·lada per qualsevol causa la seva voluntat.
- S'entén per 'violència' la utilització de la força física i per 'intimidació', la conducta de tipus psicològic que té com a fi infondre por a patir un mal imminent o greu, o amenaces de patir-lo en la víctima o altres persones properes a ella.

- **Violació**

És una **modalitat agreujada** d'agressió sexual, tipificada a l'article **179 del Codi penal**, per als casos en què **en l'agressió sexual hi hagi accés carnal**, és a dir, penetració per via vaginal, anal o bucal o introducció d'objectes per via vaginal o anal.

- **Agressions sexuals a menors de 16 anys**

Estan regulades pels articles 181 i 182 del Codi penal i es castiga a qui realitzi actes de caràcter sexual amb una persona menor de 16 anys. Estan inclosos en els actes sexuals els que realitzi el menor amb un tercer o sobre si mateix a instància de l'autor de l'agressió, i també els actes de caràcter sexual que es facin presenciar a un menor de 16 anys, amb finalitat sexual, tot i que l'autor no participi en aquests actes. La Llei orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, ha endurit les penes per aquest delictes, que poden arribar als 15 anys de presó.

- **Exhibicionisme**

L'article 185 del Codi penal preveu com a delictes la conducta de qui executi o faci executar a una altra persona **actes d'exhibició obscena davant persones menors d'edat o amb discapacitat**. Per tant, si els actes d'exhibició obscena es cometen davant persones majors d'edat, es tractarà de conductes que no es poden sancionar ni perseguir segons el Codi penal, tot i que poden denunciar-se per via administrativa.

- **Assetjament sexual: principal novetat d'aquest Protocol**

Als efectes del Protocol, es preveuen dos tipus d'assetjament sexual:

a) L'assetjament sexual tipificat a l'article 184 del Codi penal com a delicte contra la llibertat sexual quan se sol·liciten favors de naturalesa sexual, per al qui els sol·licita o per a un tercer, en l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, i amb això es provoca en la víctima una situació objectivament i greument intimidatòria, hostil o humiliant. Més recentment la Llei orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, ha reformat altres preceptes del Codi penal relacionats amb la responsabilitat de les persones jurídiques, la suspensió de l'execució de penes en els delictes de violència contra la dona, el perjudici social i els delictes d'assetjament, inclòs el conegut com a assetjament de carrer, definit com aquell que es dirigeixi a una altra persona amb expressions, comportaments o proposicions vexatòries de caràcter sexual que creïn a la víctima una situació objectivament humiliant, hostil o intimidatòria, sense arribar a constituir altres delictes de més gravetat (article 173.4 del Codi Penal).

b) L'assetjament sexual no previst en el Codi penal, que és la principal novetat d'aquest Protocol, el qual estaria constituït per la mateixa conducta descrita a l'article 184, és a dir, quan es demanen favors de naturalesa sexual, per al qui els sol·licita o per a un tercer, però fora de l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, que provoqui en la víctima una situació objectivament i greument intimidatòria, hostil o humiliant.

Concretament, l'assetjament sexual no tipificat en el Codi penal està definit a l'article 5 de la Llei 5/2008 com qualsevol comportament verbal, no verbal o físic **no desitjat** d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat i la llibertat d'una dona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

L'assetjament sexual no penal, actualment, es pot denunciar i sancionar com a infracció administrativa lleu prevista a l'article 37.5 de la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, que sanciona, amb multa de 100 a 600 euros, "la realització o incitació a la realització d'actes que atemptin contra la llibertat i la indemnitat sexual, o l'execució d'actes d'exhibició obscena quan no constitueixi infracció penal".

D'altra banda, l'assetjament sexual constituït d'infracció administrativa podrà ser sancionat a Catalunya amb una multa de fins a 10.000 euros, d'acord amb els articles 48.s i 51 de la Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives. L'article 48.s preveu, com a infracció administrativa greu, "dur a terme, o incitar que es duguin a terme, actes que atemptin contra la llibertat i la indemnitat sexuals, si no constitueixen infracció penal".

Per tant, l'assetjament sexual no previst en el Codi penal però constitutiu d'infracció administrativa és tot un seguit de comportaments verbals, no verbals o físics d'índole sexual, no volguts per la persona receptora, o bé un sol incident que, pel seu caràcter summament ofensiu, pot constituir per si sol un cas d'assetjament sexual. És una forma d'abús que s'exerceix des d'una situació de poder psíquic o físic respecte a la persona assetjada i que es pot donar en qualsevol àmbit de relació entre persones (al carrer, en llocs públics, en entorns d'oci, en transport públic, etc.). No cal que existeixi una superioritat jeràrquica entre la persona assetjadora i l'assetjada.

La principal novetat d'aquest Protocol és que preveu criteris interpretatius i operatius per a l'actuació dels professionals de la seguretat que exerceixen les seves funcions a Catalunya quan es trobin davant conductes d'assetjament sexual no previstes en el Codi penal, però que es consideren constitutives d'infracció administrativa.

El Protocol concreta les conductes que, sense configurar una llista tancada, es consideren incloses en les dues infraccions administratives abans esmentades. Aquestes conductes són:

- *Exhibicionisme obscè davant de persones adultes, sempre que, la víctima, no sigui una persona discapacitada necessitada d'especial protecció (si fos així, es consideraria un delicte)*
- *Masturbació en espais públics o oberts al públic davant de persones adultes, sempre que, la víctima, no sigui una persona discapacitada necessitada d'especial protecció (si fos així, es consideraria un delicte)*
- *Injúria sexual*
- *Seguiment puntual i obscè d'una persona o grup de persones*
- *Captació d'imatges de parts íntimes del cos d'una persona sense el seu consentiment*
- *Acorralament amb finalitat sexual*
- *Altres conductes que impliquin vexació sexual*

Per poder denunciar alguna d'aquestes conductes caldrà que, a més que es produeixi una de les conductes descrites, es donin els requisits necessaris que es detallen a l'apartat 'Requisits per interposar denúncia per infracció administrativa' del Protocol.

2.4. Entorns d'oci

Cal definir el concepte **entorns d'oci**, atès que constitueix un element clau a l'hora de determinar quin serà l'àmbit d'aplicació del Protocol.

El terme **oci** és definit pel *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans com a sinònim de lleure, temps lliure del qual hom disposa fora de les ocupacions regulars per distreure's de les obligacions quotidianes, és a dir, com el temps lliure d'una persona.

Des d'un punt de vista sociològic, Quintana Cabanas (1992) defineix l'oci com "aquell temps lliure en el qual cadascú personalitza una sèrie d'activitats, practicant-les segons les seves necessitats, els seus desitjos, les seves motivacions, les seves intencions i decisions, posant en joc tots els recursos singulars i arribant així a la satisfacció i a l'expansió personals i a una transformació d'ell mateix i de les coses".⁶

Es tracta, per tant, d'un concepte molt ampli, atès que totes les definicions coincideixen que **l'oci abastaria tot allò que no sigui temps o activitat de feina**.

Als efectes del Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, el concepte *oci* s'ha d'entendre d'una manera més específica i concreta, atès que s'ha de posar en relació amb el terme *seguretat* i, per tant, el terme *oci* quedarà delimitat a aquells espais i activitats d'oci accessibles al públic en general en els quals hi ha, o hi pot haver, presència o intervenció dels professionals de la seguretat als quals fa referència aquest Protocol.

En aquest sentit, el Protocol és aplicable, especialment, a totes les **activitats d'oci**:

- previstes i regulades per la Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives i que inclou, entre d'altres, els bars musicals, les discoteques, els concerts, les festes majors i revetlles populars, tant si són organitzades per una entitat particular com per un organisme públic.
- que es duguin a terme en llocs públics, és a dir, en llocs d'accés lliure per a tothom i en els quals els membres de les forces i cossos de seguretat puguin aplicar la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. És a dir, d'acord amb aquesta última normativa, el Protocol també és aplicable a les festes, espectacles i activitats d'oci que es desenvolupin a la via pública i en llocs públics, amb independència que sigui aplicable o no la normativa específica d'espectacles públics i activitats recreatives abans esmentada.

El Protocol és aplicable independentment de l'hora del dia en què es desenvolupin les activitats d'oci, és a dir, tant si es duen a terme de dia com de nit.

Finalment, es fa servir l'expressió "entorns d'oci" perquè permet que el Protocol s'apliqui tant al lloc físic on es desenvolupa l'activitat d'oci com a les zones de via pública o als espais públics situats a les rodalies, com poden ser les vies d'accés, pàrquings, places, descampats, etc.

⁶ LEIF, J. *Tiempo libre y tiempo para uno mismo. Un reto educativo y cultural*. Madrid: Narcea, 1992.

2.5. Espais públics

Als efectes d'aquest Protocol, tenen la consideració d'espais públics els **llocs o establiments on es desenvolupen les activitats d'oci**, ja siguin de titularitat pública o privada, que estan oberts al públic amb caràcter general i amb independència que exigeixin o no unes condicions per a l'accés (p. e., pagament d'entrada, carnet de soci, etc.). També tenen aquesta consideració les zones properes, adjacents i que es troben a l'entorn d'aquests espais (p. e., accessos, pàrquings, places, etc.).

2.6. Transport públic

Els transports públics són tots aquells mitjans de transport sotmesos a intervenció administrativa dels quals els passatgers o usuaris no són els propietaris, independentment de si el subministrament del servei o la propietat de l'empresa o companyia de transports són públics o privats.

2.7. Seguretat

La **seguretat** es defineix de manera genèrica com la protecció de les persones davant de determinats perills i riscos. En alguns àmbits, com el de les violències sexuals, és impossible aconseguir una protecció absoluta davant dels perills i riscos, però hi ha un llarg recorregut, en diverses direccions, per reduir-los. D'una banda, cal procurar una **seguretat objectiva** que minimitzi els riscos i perills per a qualsevol persona i, d'altra banda, cal procurar la **seguretat subjectiva** de les persones que participen en aquestes activitats d'oci, és a dir, que tinguin una bona sensació o percepció de seguretat. En una altra dimensió, les actuacions per millorar la seguretat tant objectiva com subjectiva poden ser preventives (abans que es doni una situació de risc o de perill) o reactives (un cop s'ha manifestat o materialitzat aquest risc).

En qualsevol cas, cal tenir present que la seguretat en si mateixa no és més que un instrument per aconseguir que els drets a la llibertat i dignitat personals siguin plenament efectius i, per tant, es tracta d'establir les condicions per tal que es pugui gaudir plenament d'aquests drets, sense possibles intrusions i afavorint el desenvolupament lliure de la personalitat.

2.8. Professionals de la seguretat

Atès que l'objectiu d'aquest Protocol és millorar la seguretat, en sentit ampli, els actors de la seguretat també s'entenen de manera àmplia. Així, es considera que són **professionals de la seguretat** (sempre tenint en compte les atribucions legals i les competències d'actuació de cadascun d'ells):

- **La Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra**

- **Les policies locals**
- **Les policies portuàries**
- **El personal de seguretat privada**
- **El personal de control d'accés**
- **Els vigilants municipals**

Als efectes d'aquest Protocol, s'inclou en l'àmbit subjectiu del Protocol el personal que exerceix les funcions de control d'accés per la seva incidència en aquest àmbit, tot i que formalment no tenen la consideració de professionals de la seguretat.

El Protocol de seguretat és aplicable a totes aquestes categories de personal i, per tant, preveu les actuacions que els correspon desenvolupar a cadascuna.

En el marc dels professionals de la seguretat, el Protocol s'aplica també als **vigilants municipals** d'aquells municipis de Catalunya que s'hi adhereixin. Els és aplicable en tot allò que fa referència a la formació, per tal que estiguin sensibilitzats en aquesta matèria i puguin contribuir a prevenir i reduir les violències sexuals.

2.9. Altre tipus de personal que intervé en l'organització i desenvolupament de les activitats d'oci i del servei de transport públic

Aquest Protocol també implica les persones que intervenen en l'organització i el desenvolupament de les activitats que tenen lloc en els entorns d'oci o aquelles relacionades amb la prestació del servei de transport públic. Tot i que existeix un grup de persones amb rols clarament identificats, en funció de l'activitat concreta que es desenvolupa poden variar o poden sorgir noves figures no expressament previstes. Per això, a títol orientatiu, es detallen a continuació les persones o col·lectius que integren aquest apartat i que es veuen afectats per l'aplicació del Protocol, especialment en tot allò que es refereix a l'apartat de formació, sens perjudici que algunes categories de personal tinguin més atribucions, que es determinen en aquest Protocol:

- **Persones organitzadores o titulars dels establiments** o de les activitats en tant que tenen responsabilitats en l'organització i desenvolupament de les activitats d'oci i de la prestació de servei del transport públic i també en la contractació i formació del seu personal.

- **Personal de servei** dels establiments o activitats d'oci (que no estigui inclòs en la categoria de professionals de la seguretat), com són personal de sala, personal de control d'accés, guarda-roba, personal de barres i auxiliars de serveis.
- **Personal de l'àmbit del transport públic** com són els i les agents de control i inspecció o el personal de conducció dels vehicles.
- Personal que integra els **punts d'informació i atenció** a les persones afectades en l'àmbit de les violències sexuals (punts lila/LGBTI).
- **Regidors, tècnics municipals i altre personal** dels ens locals que organitzen les activitats que es duen a terme a les seves rodalies o que intervenen en el seu desenvolupament.
- **Altres persones o professionals** vinculats amb l'activitat en concret a realitzar.

2.10. Víctima

Als efectes d'aquest Protocol, té la consideració de víctima qualsevol persona, major o menor d'edat, que hagi patit algun dels fets definits anteriorment com a violència sexual.

2.11. Persona presumptament agressora

Als efectes d'aquest Protocol, té la consideració de persona presumptament autora o agressora qualsevol persona que se suposi que hagi comès algun dels fets definits anteriorment com a violència sexual.

3. Àmbit d'aplicació

Tenint en compte els conceptes explicats anteriorment, l'objectiu d'aquest Protocol és establir pautes d'actuació per prevenir situacions de violències sexuals en entorns d'oci i en el transport públic i per actuar si s'acaben produint. Es fa un èmfasi especial en aquelles violències sexuals no constitutives de delictes, ja que són les que fins ara han rebut menys atenció amb caràcter general i des de l'àmbit de la seguretat.

Malgrat que el Protocol neix amb la voluntat de tenir la màxima aplicabilitat possible, es constitueix com una eina d'adhesió voluntària; per tant, només n'és exigible l'aplicació en aquells establiments o en aquelles activitats organitzades per empreses, institucions o organismes públics que s'hi hagin adherit seguint els mecanismes previstos, sens perjudici que és aplicable a tot Catalunya per part de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra.

En concret, el Protocol **és aplicable**:

1. Als **il·lícits penals o administratius** que sancionin conductes que atemptin contra la llibertat i indemnitat sexuals de les persones, amb independència que la víctima o la persona presumptament agressora siguin un home o una dona.
2. A tots els **establiments, entitats públiques o privades** i persones que **organitzin o promoguin activitats d'oci**, a les **empreses de seguretat**, a les **proveïdores de serveis de personal i a les empreses, companyies o proveïdors de transport públic** que **s'adhereixin al Protocol** mitjançant el procediment d'adhesió que estableix el Departament d'Interior.
3. A les persones que, en exercici de les funcions que contractualment o legalment tenen encomanades, prestin **els seus serveis en el si de les activitats d'oci o en el transport públic**, o intervinguin una vegada s'hagin produït incidents amb afectació a la seguretat, i que totes elles, cadascuna dins el marc de les seves atribucions, poden incidir en la prevenció, detecció o resposta davant les violències sexuals. En concret, s'aplica:
 - Als **professionals de la seguretat** als quals fa referència l'apartat 2.7.
 - A les **persones titulars dels establiments públics o privats**, a les **organitzadores i promotores** de les activitats d'oci, així com als **càrrecs electes i el personal tècnic** dels ens locals que tinguin atribuïdes funcions en matèria d'organització i execució d'activitats d'oci i espectacles públics.
 - Al **personal al servei** dels organitzadors o promotors públics o privats de les activitats d'oci, al personal auxiliar de serveis, al personal dels punts d'informació i atenció a les persones afectades (punts lila), etc.
 - A les **persones titulars de les empreses de transport públic** i al seu **personal, especialment el personal de conducció, inspecció i aquell encarregat dels centres de control**, quan escaigui.

Segons les responsabilitats i atribucions legals d'aquestes categories de personal, el Protocol determina les previsions que els són aplicables, ja siguin de naturalesa més operativa o bé més enfocades a aspectes de prevenció, formació i sensibilització en l'àmbit de les violències sexuals.

4. Principis d'actuació

Aquest Protocol té, com a objectius prioritaris, prevenir i reduir les violències sexuals arreu del territori català, així com establir els mecanismes necessaris per tal de garantir la millor atenció possible a la víctima, i la intervenció adequada i proporcionada dels professionals de la seguretat que presten els seus serveis a Catalunya quan es materialitzi una situació de violència sexual.

Per tal d'aconseguir aquests objectius, el Protocol es regeix per un conjunt de principis d'actuació, els quals són aplicables a tots els actors que hi intervenen. Cal tenir en compte, però, que els professionals de la seguretat, a més d'observar i complir els principis d'actuació esmentats, en les seves actuacions hauran d'observar altres principis d'actuació que els són especialment aplicables.

4.1. Principis generals d'actuació

Prevenició: les entitats adherides al Protocol han de dur a terme accions d'informació, publicitat, formació i sensibilització en l'àmbit de les violències sexuals per tal d'impedir aquest tipus de conductes, i també han d'adoptar les mesures adients per detectar possibles situacions o factors de risc.

Atenció prioritària a la víctima: sempre que es produeixi una situació de violència sexual, s'ha de garantir que les primeres actuacions vagin encaminades a assegurar l'atenció adequada, individualitzada i necessària a la víctima.

Respecte a la decisió de la víctima: davant una situació de violència sexual, s'ha d'informar la víctima, de manera clara i comprensible, sobre la seva situació i futures conseqüències per tal que pugui prendre les decisions que correspongui de manera lliure i tranquil·la. En tot cas, s'ha de respectar la seva decisió de denunciar o no denunciar els fets, si bé s'haurà de tenir un tracte especial si la víctima és menor d'edat, incapacitada o necessitada d'especial protecció.

Universalitat: s'ha de garantir l'aplicació del Protocol i l'atenció a totes les persones de manera igualitària i sense cap mena de discriminació, com també cal garantir l'accés als serveis de prevenició, detecció, atenció i recuperació a totes aquelles persones que els puguin necessitar.

Diversitat: el Protocol ha de respondre adequadament a les diferents necessitats que plantegen les múltiples realitats de sexe, de gènere, d'orientació sexual, de diversitat funcional, culturals, d'ètnia, religió o de qualsevol altre àmbit que conformen el teixit social de Catalunya.

Confidencialitat: les persones i professionals que intervinguin en l'aplicació d'aquest Protocol han de guardar secret respecte dels fets i les dades de què tinguin coneixement en virtut del Protocol per tal de

garantir la privacitat i el dret a la protecció de les dades personals, tant de les persones afectades com de les persones presumptament autores dels fets.

Formació i especialització: les persones que intervinguin en l'aplicació del Protocol han de tenir la formació i la sensibilització adequades en l'àmbit de la violència masclista i de les violències sexuals. La formació i l'especialització han de ser les adequades segons les funcions i responsabilitats atribuïdes pel Protocol.

Coordinació: s'ha de vetllar per garantir l'adequada coordinació, complementarietat i coherència entre els diferents actors i institucions implicats en l'aplicació d'aquest Protocol a fi de prevenir les violències sexuals, així com per donar-hi una resposta eficaç i evitar la revictimització de la víctima quan s'hagi produït una situació de violència sexual.

Publicitat: els actors que intervenen en l'aplicació d'aquest Protocol han de donar publicitat a la seva existència, com també donaran publicitat i visibilitat als diferents espais, instruments, persones i serveis que estiguin relacionats amb l'aplicació del Protocol.

4.2. Principis d'actuació aplicables als professionals de la seguretat

Els professionals de la seguretat, en l'exercici de les seves funcions, en l'aplicació d'aquest Protocol, a més de complir els principis generals d'actuació abans esmentats, han d'observar els principis rectors següents:

Legalitat: han de complir i fer complir en tot moment la Constitució, l'Estatut d'autonomia de Catalunya i la resta de normativa vigent.

Intervenció: han d'impedir qualsevol pràctica abusiva, arbitrària o discriminatòria que comporti violència física o psicològica.

Imparcialitat: han d'actuar amb absoluta neutralitat i imparcialitat i, en conseqüència, sense fer cap mena de discriminació per raó de raça, religió, opinió, sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, diversitat funcional, llengua, lloc de veïnatge, lloc de naixença o qualsevol altra circumstància personal o social.

Tracte correcte amb els ciutadans: han de tenir en tot moment un tracte acurat en les relacions amb els ciutadans, als quals han de procurar auxiliar i protegir sempre que les circumstàncies ho aconsellin o hi siguin requerits i proporcionar-los informació completa i tan àmplia com sigui possible sobre les causes i la finalitat de les seves intervencions.

Congruència, oportunitat i proporcionalitat: han d'actuar amb la decisió necessària i sense retard, quan d'això depengui evitar un mal greu, immediat i irreparable, i han de fer-ho aplicant les mesures necessàries, adequades i proporcionades segons les circumstàncies del cas concret.

5. Actuacions en relació amb les persones implicades en episodis de violència sexual: víctimes i persones presumptament autores

Els objectius principals d'aquest Protocol són la prevenció, la detecció i l'atenció (informació i assessorament) a les víctimes de les violències sexuals, així com garantir la seva protecció en el context d'una intervenció.

5.1. Tots els entorns (entorns d'oci públics o privats i transport públic)

5.1.1. Accions preventives

A. Formació del personal:

Les diferents categories del personal que organitza, promou, presta els seus serveis o participa en el desenvolupament de les activitats d'oci o del transport públic han de rebre formació específica en l'àmbit de les violències sexuals i en l'aplicació d'aquest Protocol. Aquesta formació té com a objectiu principal poder detectar i prevenir possibles situacions de violència sexual, així com intervenir de la manera més adequada possible en el cas que es produeixi una situació de violència d'aquest tipus.

B. Difusió del Protocol:

- Es disposarà d'un distintiu que facilita el Departament d'Interior i que explicita que el local o espai està adherit al Protocol de seguretat.
- Es farà servir el material d'informació, divulgació i sensibilització que, en matèria de violència sexual, elabori i faciliti el Departament d'Interior o qualsevol altre departament amb competències en la matèria.
- L'espai disposarà, quan s'escaigui, de senyalització que informi del lloc o punt concret dins el local o espai al qual es pot dirigir amb facilitat la víctima per una conducta constitutiva de violència sexual.

C. Mesures de prevenció situacional:

- Els titulars, organitzadors o promotors de les activitats d'oci i els responsables de les empreses de transport han d'analitzar els diferents espais de les seves instal·lacions i els espais públics que conformen l'entorn dels accessos per identificar possibles zones de risc que puguin propiciar la comissió de violències sexuals, ja sigui perquè es tracta de zones apartades, amb poca visibilitat, amb condicions de manca d'il·luminació, o que dificulten poder demanar ajuda en cas de patir algun fet, etc. És convenient fer aquesta anàlisi amb el suport o l'assessorament del seu personal de seguretat, quan n'hi hagi.
- En la mesura que sigui possible, s'han d'adoptar mesures compensatòries dels riscos detectats, ja sigui reforçant la il·luminació, fent verificacions en aquestes zones, instal·lant mecanismes d'alarma, etc., en funció de les característiques dels llocs i dels riscos detectats.
- El personal de seguretat ha de preveure que durant la prestació dels serveis es duguin a terme controls específics d'aquestes zones detectades.
- La resta de personal de l'establiment ha de conèixer els riscos relacionats amb aquests espais per tal que puguin estar atents a possibles incidents.

D. En el cas que es detecti una situació de risc o perill en l'àmbit de les violències sexuals:

- Si hi ha una persona que es troba en una situació d'especial vulnerabilitat atenent les circumstàncies del cas concret i, especialment, perquè està afectada per un consum excessiu d'alcohol o drogues, se li ha d'oferir un espai segur on pugui romandre tranquil·lament fins que es recuperi o fins que tingui la possibilitat de marxar en condicions de seguretat.
- Si s'observa una persona que té una actitud poc respectuosa amb la llibertat sexual d'alguna de les persones que hi ha a l'espai o activitat d'oci, s'han d'adoptar les mesures preventives previstes en aquest Protocol respecte a la persona presumptament agressora.

E. Si l'espai, local o establiment disposa de personal de seguretat, aquest ha d'aplicar, a més, les mesures i accions preventives que es detallen al capítol 6.**F. És indispensable que l'espai, sala, local, establiment d'oci o estació disposi:**

- D'una persona designada com a **responsable de l'atenció a les persones afectades** de violències sexuals. Aquesta persona responsable serà, a més, l'encarregada d'activar el Protocol.
- D'un **lloc o punt concret dins el local al qual es pugui dirigir amb facilitat la víctima** per una conducta constitutiva de violència sexual. Cal informar el personal, les persones usuàries i el

públic en general de la ubicació exacta d'aquest punt o lloc. Aquesta informació es pot comunicar mitjançant la col·locació de cartells arreu del local, especialment a la zona dels serveis.

- D'un **espai segur** on, sempre que sigui necessari, es pugui **atendre la víctima** de manera personalitzada i tranquil·la.
 - **Segons el lloc, d'altres espais de la sala o establiment**, com poden ser els voltants de la barra o de la cabina de discjòquei, **o a les instal·lacions de transport públic**, sales privades del personal que es puguin considerar **espais segurs** als efectes de poder garantir, si s'escau, la separació entre la persona presumptament agressora i la víctima, i perquè aquesta última pugui seguir amb la seva activitat o gaudint del seu temps d'oci amb llibertat i tranquil·litat.
- G. En el cas de les empreses de taxi adherides al Protocol**, l'aplicació de les mesures preventives detallades més a dalt es limitarà a aquelles que els siguin escaients i vetllaran especialment perquè els vehicles disposin de senyalització clara conforme estan adherits al Protocol.

5.1.2. Instruccions d'atenció a la víctima

A. Si una persona ha estat víctima d'un acte contra la llibertat sexual (delicte o infracció administrativa):

- Se l'ha d'atendre com més aviat millor i se n'ha de garantir la seguretat.
- S'ha d'avisar la persona de l'establiment o l'espai responsable de l'atenció a les persones afectades i s'ha d'acompanyar la víctima a l'espai habilitat per a aquests casos.
- Se li ha de demanar si té alguna persona de confiança a prop perquè l'acompanyi.
- Se l'ha d'informar que pot rebre assistència mèdica d'urgència i també que pot denunciar els fets ocorreguts.
- **Únicament en els casos clars d'infracció administrativa** es valorarà conjuntament amb la víctima la posada en avís i la intervenció dels serveis policials ponderant, en tot cas, la perillositat de la situació. El responsable intentarà recollir el màxim d'informació possible de la víctima, incloses les dades d'identificació, per si calgués més endavant.
- **En els casos en què hi hagi un mínim dubte o sospita que es tracta d'un fet delictiu**, el responsable de l'atenció a les persones afectades per les violències sexuals ha de trucar al telèfon 112 per sol·licitar els serveis policials i, si s'escau, els serveis mèdics corresponents. Igualment ha de recollir el màxim d'informació possible de la víctima per traspassar-la al cos de policia que es desplaçarà al lloc dels fets.
La Policia de Catalunya actuarà d'acord amb els seus protocols operatius aplicables als fets constitutius de delicte, que, en els casos de les persones majors d'edat, tenen en compte la voluntat de la víctima de denunciar o no els fets ocorreguts.

Els cossos policials actuaran d'acord amb la legislació vigent i la normativa interna competent en matèria de menors.

- Si la víctima vol abandonar l'espai, s'ha d'intentar que marxi acompanyada per una persona de la seva confiança. Si vol romandre-hi, se li ha d'oferir un lloc segur on es pugui sentir còmoda i segura, sens perjudici de les actuacions que es portin a terme amb la persona presumptament agressora d'acord amb aquest Protocol.
- Si la víctima està afectada per un elevat consum d'alcohol o altres substàncies, se li ha d'oferir un espai segur on pugui romandre tranquil·lament fins que es recuperi o la possibilitat que pugui marxar en condicions de seguretat.
- Si no vol ser atesa pels serveis mèdics d'urgència, se li ha d'explicar que té l'opció de rebre suport emocional i mèdic ordinari i de quin és el centre hospitalari de referència.
- Si, atenent les circumstàncies del cas concret, la víctima no pot ser informada ni decidir adequadament, s'ha d'avisar els serveis mèdics perquè l'assisteixin. Se li ha de donar informació per escrit sobre els recursos de la xarxa especialitzada de violència que correspongui al seu municipi o, com a mínim, de la Línia d'atenció contra la violència masclista de l'Institut Català de les Dones, amb el telèfon 900 900 120.

5.1.3. Actuació davant la persona presumptament agressora

- S'ha de requerir a la persona presumptament agressora que cessi en el seu comportament.
- En els casos en què la conducta sigui clarament constitutiva d'una infracció administrativa i no s'hagi avisat la policia, se li ha de requerir que abandoni el local de manera voluntària. En cas que no ho faci, el responsable o titular del local el pot expulsar d'acord amb el que preveu l'article 52 del Decret 12/2010, de 31 d'agost, pel qual s'aprova el Reglament d'espectacles públics i activitats recreatives, o, si cal, s'ha d'avisar la policia per a la seva expulsió forçosa.
- **Si els fets són constitutius de delictes o hi ha un mínim dubte o possibilitat que ho siguin**, s'han de posar en coneixement de la **Policia de Catalunya** mitjançant el **telèfon 112**. La Policia de Catalunya actuarà d'acord amb els seus protocols operatius aplicables als fets constitutius de delictes, que, en els casos de les persones majors d'edat, tenen en compte la voluntat de la víctima de denunciar o no els fets ocorreguts.

Si la persona presumptament responsable és menor d'edat, els cossos policials actuaran d'acord amb la legislació vigent i la normativa interna competent en matèria de menors.

La prioritat és l'atenció de la víctima i les seves necessitats.

Si es tracta d'un establiment o local que disposa de personal de seguretat: aquests professionals han d'actuar de conformitat amb el que s'indica al capítol 6.

- Aquestes actuacions s'han de realitzar després d'haver adoptat **mesures d'autoprotecció**.

5.2. Actuació específica per a les entitats públiques i el transport públic

A. Formació del personal:

- Els municipis adherits al Protocol han de d'adoptar les mesures adients per garantir que el personal tècnic municipal que participa en l'organització de les activitats d'oci o de festa rep aquesta formació, i que també arriba als càrrecs electes municipals implicats en l'organització d'aquest tipus d'esdeveniments.
- En el cas de les empreses de transport públic s'ha de vetllar perquè, a banda del personal que presta servei en el conjunt de les instal·lacions o vehicles, els equips directius i responsables també estiguin formats en aquestes matèries.

B. Campanyes d'informació i sensibilització adreçades a la ciutadania:

- S'ha de donar a conèixer a la ciutadania l'existència i l'aplicació del Protocol.
- S'han de fer campanyes adreçades a tota la població, amb la finalitat d'implicar tota la ciutadania en general, fent èmfasi especialment en els homes i els joves, i s'han de focalitzar els seus continguts en les causes subjacents en les violències sexuals com a violències masclistes.
- S'ha de mostrar visiblement en els espais d'oci, així com en punts estratègics de la xarxa de transport públic, que no es toleraran actituds de violència masclista o sexual, mitjançant cartells molt visibles, projeccions a les façanes amb lemes, falques publicitàries en concerts o altres esdeveniments o samarretes amb lemes de les campanyes, entre altres possibles instruments. A més, s'ha d'informar de l'existència, ubicació i funcions dels punts d'informació i atenció a les persones afectades.
- S'ha d'intentar involucrar els col·lectius culturals del municipi en la realització i difusió d'aquestes campanyes.

C. Punts d'informació i atenció a les víctimes:

- Els punts d'informació i atenció a les víctimes han de ser el punt de referència en l'àmbit de la violència masclista i de les violències sexuals en els espais on es desenvolupin les activitats pròpies d'aquestes entitats. Aquests punts d'informació, entre altres persones, poden activar el Protocol quan sigui procedent.
- La persona responsable de l'espai adherit al Protocol ha d'establir punts d'informació i atenció a les persones afectades per les violències sexuals, els quals han d'estar distribuïts per llocs estratègics, ben indicats, visibles, accessibles per a persones amb discapacitats i amb un espai reservat, tranquil i confortable per acollir i atendre adequadament les víctimes. Ens els casos dels entorns d'oci, si l'activitat dura més d'un dia, els punts d'informació han d'estar situats en els mateixos llocs durant els diferents dies.

- S'ha de garantir, en la mesura de les possibilitats, que tant aquests punts d'informació i atenció com la resta de serveis de seguretat i prevenció, i el punt sanitari, estiguin propers entre ells per si cal prestar serveis de manera coordinada o conjunta.
- És recomanable que al punt d'informació i atenció hi hagi entre dues i tres persones, que haurien de tenir diferents perfils professionals amb titulacions en psicologia, pedagogia, treball social, educació social, criminologia o similars, i als quals s'ha de garantir la formació i sensibilització en matèria de gènere i violència masclista. En els casos en què l'organització de l'esdeveniment o la persona responsable de l'espai ho consideri oportú, també hi poden participar persones voluntàries, que també hauran d'estar formades i sensibilitzades en matèria de gènere, violències masclistes i violències sexuals, per donar suport al personal del punt d'informació, i que hauran de disposar d'una assegurança de voluntariat.
- Aquesta tasca del punt d'informació i atenció es pot complementar, si és necessari, amb equips d'agents itinerants amb funcions similars a les del personal del punt, que, a més, han de fer tasques de prevenció i de detecció de possibles conductes o situacions de risc en els espais que s'indiquin i, si és necessari, tasques d'acompanyament a les persones afectades.
- Les persones del punt d'informació i atenció i, si s'escau, els agents itinerants, han d'actuar amb calma i assertivitat, mantenir la confidencialitat, fer saber a la víctima que es respectarà sempre la seva voluntat de denunciar o no els fets i que la prioritat és atendre les seves necessitats i oferir-li una escolta activa i sense judicis de valor. Així mateix, li han de donar el suport emocional i físic adient.
- Han de disposar de material escrit sobre els recursos de la xarxa especialitzada de violència que correspongui al seu municipi o, com a mínim, de la Línia d'atenció contra la violència masclista de l'Institut Català de les Dones, amb el telèfon 900 900 120, i del Servei d'informació per WhatsApp contra la violència masclista, amb el telèfon 601 001 122.

D. Participació i coordinació en les reunions:

- En les **reunions preparatòries i prèvies** a la celebració de l'activitat o en les **reunions de coordinació de les empreses de transport públic** caldrà que hi intervinguin tots els actors implicats i, més concretament, hauran d'intervenir-hi tant els professionals de la seguretat pública i privada als quals fa referència aquest Protocol com les persones responsables dels punts d'informació i atenció a les persones afectades abans esmentades.
- Els responsables dels punts d'informació i atenció a les persones afectades hauran de disposar del número de **telèfon del responsable policial** que correspongui per garantir una coordinació adequada davant possibles situacions de violència sexual.

- S'ha de procurar organitzar també **reunions conjuntes** posteriors a les actuacions amb l'objectiu de valorar el funcionament del Protocol, les intervencions i els serveis fets, analitzar les agressions detectades i compartir qualsevol informació que es consideri oportuna.

6. Protocol aplicable als professionals de la seguretat

Cadascun dels professionals de la seguretat esmentats a l'apartat 2.8 (controladors d'accés, vigilants de seguretat i els diversos cossos policials) tenen unes funcions i competències diferenciades en els espais que són objecte d'aquest Protocol. El Protocol especifica quines són les tasques que ha de fer cadascun davant de diverses situacions. Més enllà de les diferències específiques, hi ha alguns elements en comú que vertebreren les seves actuacions, tant preventives com reactives.

Pel que fa a les **tasques preventives**, es distingeixen dos moments diferents: d'una banda, les accions d'organització, preparació i planificació de l'esdeveniment, l'activitat d'oci o el servei en les quals hi ha, entre d'altres, la detecció d'espais de vulnerabilitat o la realització d'activitats informatives i divulgatives del Protocol; d'altra banda, les accions de prevenció un cop començat l'esdeveniment, en relació amb aquelles persones que tinguin conductes o actituds que facin pensar que poden arribar a cometre alguna infracció penal o administrativa (però que encara no s'hagi comès). En aquests casos les accions consisteixen, entre d'altres, a fer un seguiment visual d'aquestes persones, advertir-les de possibles infraccions en cas que la seva conducta traspassi determinats límits o impedir-los l'accés al lloc.

Quant a les **tasques reactives**, un cop s'està cometent o s'ha comès una presumpta infracció, tant penal com administrativa, les dues accions principals són **impedir la continuació de la conducta i activar el Protocol pel que fa a la protecció de la víctima**. En els següents apartats s'explica amb més detall cadascuna d'aquestes accions, a més de les altres que corresponguin a cada professional.

En el cas d'actuació davant d'una situació que pugui arribar a considerar-se delictiva, les pautes d'actuació dels efectius policials es troben documentades en protocols interns de cada cos. Per tant, el present Protocol es limita a fer remissió a aquestes pautes operatives internes. Sí que, en canvi, s'hi descriuen les actuacions que ha de dur a terme el personal de seguretat privada i de control d'accés davant de supòsits d'infraccions penals.

Es posa un èmfasi especial en les actuacions davant de possibles infraccions administratives ja que és un àmbit d'actuació afectat per dues normes. La primera és la infracció administrativa de l'article 37.5 de la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, que estableix com a infracció lleu "la realització o incitació a la realització d'actes que atemptin contra la llibertat i indemnitat sexual, o executar actes d'exhibició obscena quan no constitueixi infracció penal". Malgrat que aquesta infracció va entrar en vigor el 2016, la seva utilització encara és residual, i mitjançant aquest Protocol es donen

criteris interpretatius per a la seva aplicació. La segona norma, la Llei 11/2009, del 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives, incorpora a l'article 48 una infracció en els casos de "dur a terme, o incitar que es duguin a terme, actes que atemptin contra la llibertat i la indemnitat sexuals, si no constitueixen infracció penal".

La redacció d'aquests dos articles fa difícil concretar a quines accions es podrien aplicar, i més tenint en compte que tenen el límit de les conductes delictives, una frontera que seguirà definint la jurisprudència. Per aquest motiu, en aquest Protocol es concreten algunes conductes que es consideren incloses en aquestes infraccions administratives, sempre amb el benentès que es tracta d'una llista a tall d'exemple i no d'una llista tancada de supòsits.

Conductes que es poden considerar infracció administrativa

- **Exhibicionisme obscè davant de persones adultes, sempre que qui el comet no siguin una persona amb discapacitat i necessitada d'atenció especial.** Aquest és, fins al moment d'aprovar el Protocol, el cas més habitual entre les conductes que ja s'han denunciat per infracció de la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. Resulta fàcil d'identificar per analogia amb l'exhibicionisme davant menors, amb l'afegit que davant persones adultes és necessari que hi hagi algun component que doti d'obscenitat l'acte, per tal de diferenciar-lo d'actes de nudisme.
- **Masturbació en espais públics o oberts davant de persones adultes, sempre que qui la comet no siguin una persona amb discapacitat i necessitada d'atenció especial.** En aquest supòsit cal entendre *espai públic* com un espai de lliure accés a tothom. S'utilitza el concepte d'*espai públic* en un sentit ampli.
- **Injúria sexual.** Per a aquesta conducta es pren com a referència la Llei francesa núm. 2018-703, de 3 d'agost, per reforçar la lluita contra les violències sexuals i sexistes, que la defineix com les manifestacions verbals que ofenen la dignitat de les dones i que siguin degradants o humiliants o creïn una situació intimidatòria, hostil o ofensiva.
- **Seguiment obscè.** Consisteix a seguir una persona o un grup de persones, de manera puntual, realitzant conductes de caire sexual i obscenes.
- **Captar imatges de parts íntimes sense consentiment.** A Catalunya se n'ha denunciat algun cas, i a Anglaterra i Gal·les s'ha aprovat una llei, Voyeurism (Offences) Act 2019, per incloure l'anomenat *upskirting*, fer fotos sota les faldilles de les dones, com a infracció penal.
- **Acorralament amb finalitat sexual.** Quan una persona o un grup de persones bloquegen o intenten limitar el moviment d'una altra amb finalitat sexual, sempre que aquesta conducta no arribi a ser delictiva.

- **Altres conductes que impliquin vexació sexual.** Implica fer passar una persona per una situació humiliant o vergonyosa com a conseqüència d'una conducta de tipus sexual.

Requisits per interposar denúncia per infracció administrativa

Quan els efectius dels cossos de seguretat denuncien alguna infracció administrativa que han presenciat, el marc legal vigent els atorga presumpció de veracitat, de manera que la seva declaració és considerada un element probatori que permet instruir el procediment administratiu. Ara bé, per l'objecte d'aquest Protocol i atès el tipus de conductes descrites anteriorment, és possible que no totes les denúncies d'aquest tipus que es presentin siguin de fets observats directament per la policia. Per aquest motiu, s'estableixen uns requisits per poder formular la denúncia, de manera que es garanteixi l'existència d'un indici racional de prova de càrrec suficient per desvirtuar la presumpció d'innocència. En qualsevol cas, és necessari:

- Que la víctima estigui identificada i vulgui denunciar.
- Que la persona presumptament autora estigui identificada o sigui identificable.

Si es donen aquests requisits, es pot formular la denúncia administrativa, i han de ser els efectius de la policia els qui la redactin.

A més, si els efectius policials **no han observat de manera directa** la infracció denunciada, és especialment rellevant però no indispensable:

- Que hi hagi un **testimoni "qualificat"**, com ara vigilants de seguretat, controladors d'accés, treballadors o persones contractades per l'organitzador de l'activitat (per exemple, personal del Punt Lila) o altres clients que puguin tenir la consideració de tercers imparcials.
- Que hi hagi **imatges enregistrades** relatives als fets, captades per l'establiment o per qualsevol assistent.

6.1. Controladors d'accés

El Reglament d'espectacles públics i activitats recreatives (aprovat pel Decret 112/2010, de 31 d'agost), regula la figura del controlador d'accés i estableix les condicions per tenir aquesta habilitació. Les funcions dels controladors són les que estableix l'article 6o del Reglament, que els fa responsables de l'exercici del dret d'admissió als establiments, espectacles o activitats on prestin serveis. Això implica que la seva tasca es desenvolupa a les portes o els accessos dels espais, des dels quals tenen una visió privilegiada per observar els comportaments de les persones que volen accedir als espais d'oci, i l'entorn més proper a aquests espais.

En aquest sentit, des del seu lloc de treball a la porta o accés poden observar, relacionades amb aquest Protocol, tant circumstàncies constitutives de delictes contra la llibertat sexual com assetjaments sexuals constitutius d'infracció administrativa.

En funció de l'aforament i de l'espectacle o activitat, els controladors fan la seva feina sols o en col·laboració amb vigilants de seguretat. **A continuació s'exposen les actuacions del personal de control d'accés per al cas que no hi hagi vigilants de seguretat**, ja que, si n'hi ha, el pes de l'actuació correspon als vigilants (d'acord amb el que s'explicarà més endavant), i els controladors han de seguir fent la seva tasca o han de donar suport a l'actuació dels vigilants.

En el cas que el personal de control d'accés observi, sospiti o tingui coneixement que a l'accés a l'espai s'està cometent **un delictes contra la llibertat sexual**, hi ha d'intervenir per evitar que es produeixi o se segueixi produint, tenint en compte que l'actuació ha de ser adequada i proporcionada a les circumstàncies del cas concret. De manera immediata ha de trucar al 112 per avisar la policia que s'està cometent un delictes. En el cas que hi hagi més d'una persona exercint les tasques de control d'accés, i en funció de les circumstàncies concretes del fet, pot trucar a la policia un dels controladors mentre el seu company o companys intervenen per evitar o aturar la comissió del fet.

Si la persona o persones presumptament autores del fet intenten accedir a l'establiment, no els han de deixar entrar, ja que es considera que han manifestat una actitud violenta i contrària a les condicions generals d'accés a les activitats d'oci.

A més d'aquestes accions, un cop aturada la situació, han d'activar el Protocol respecte a la víctima, d'acord amb el que estableix l'apartat 5.

En el cas que la conducta observada sigui un **assetjament sexual no constitutiu de delictes** sinó d'*infracció administrativa*, també es considera que l'actitud d'aquesta persona és violenta (per la violència sexual manifestada en l'assetjament) i, en conseqüència, s'ha d'impedir l'accés de la persona o persones presumptament autores a l'establiment. A més, tal com indica el Protocol en els requisits per interposar denúncia, en el cas que tant la persona presumptament autora com la víctima estiguin identificats o siguin identificables, es pot presentar una denúncia per infracció administrativa. Si és així, el responsable de l'atenció a les persones afectades per violències sexuals designat per l'espai ha d'avisar la policia per fer la denúncia. Com en el cas anterior, tan aviat com sigui possible, s'activarà el Protocol respecte a la víctima.

En alguns casos, el personal de control d'accés també pot observar conductes o actituds que no arribin a ser considerades *infraccions*, però que denotin que les persones que les manifesten poden arribar a ser potencials víctimes o autores. En aquest cas, dins del seu àmbit d'actuació poden fer una **tasca preventiva** adreçant-se a aquestes persones. En aquest sentit, poden informar les potencials víctimes que l'espai està adherit al Protocol, comunicar-los quins són els espais segurs o les persones de referència

si es troben en una situació d'assetjament o, si marxen de l'establiment, procurar que ho facin amb alguna persona de confiança i amb la màxima seguretat possible. D'altra banda, respecte dels potencials autors, els han de requerir perquè canviïn el comportament i comunicar-los que en aquell espai no es toleren les conductes que atempten contra la llibertat sexual i que aquests comportaments poden implicar l'expulsió del local, sancions administratives o, en els casos més greus, infraccions penals.

Com s'ha avançat anteriorment, les funcions del **controlador d'accés** s'exerceixen a la porta de l'establiment. No obstant això, en el cas que siguin avisats que a l'interior de l'establiment s'està cometent un delictes contra la llibertat sexual, el personal de control d'accés ha d'intervenir per aturar la comissió del fet (de la mateixa manera que s'ha previst per al cas que el fet passi a l'exterior del local). Si el responsable de l'activitat o el personal de sala no ho han fet, també han de trucar a la policia i activar el Protocol respecte a la víctima.

En el cas que la conducta comesa a l'interior de l'establiment hagi estat un assetjament que es consideri que pot constituir infracció administrativa, el titular, l'organitzador o el responsable de l'establiment o l'activitat pot expulsar la persona presumptament autora o, si cal, requerir la policia per a la seva expulsió forçosa. De la mateixa manera que si la conducta passa a l'entrada de l'espai d'oci, en el cas que es donin els requisits explicats anteriorment el responsable del local o l'activitat ha d'avisar la policia per tal que faci la denúncia, i si el responsable de l'activitat o el personal de sala no ho han fet, el personal de control d'accés ha d'activar el Protocol respecte a la víctima.

6.2. Vigilants de seguretat

A més dels controladors d'accés, ja sigui per l'obligació legal que estableixen els articles 119 i 143 del Reglament d'espectacles públics i activitats recreatives, ja sigui per voluntat pròpia de l'organitzador, en els espais d'oci i en el transport públic també poden haver-hi vigilants de seguretat que formin part de la seguretat d'aquests llocs. Les seves funcions estan definides a la Llei 5/2014, de 4 d'abril, de seguretat privada.

En l'**àmbit preventiu**, quan tinguin indicis raonables que alguna persona té la intenció de cometre un delictes o una infracció administrativa contra la llibertat sexual, han d'observar la persona sospitosa, sense envair la seva intimitat, atès que en aquell moment encara no s'ha consumat cap infracció. En cas que ho considerin oportú, s'hi poden adreçar per informar-la que, en el cas que segueixi amb la seva conducta, podria arribar a incórrer en una infracció administrativa o penal, i poden requerir-li que cessi en la seva actitud o comportament. Com a última mesura, finalment, poden impedir-li l'entrada a l'espai (en el cas que els fets passin a l'exterior) o convidar-la a abandonar-lo (en el cas que la conducta s'hagi manifestat

a l'interior). A més d'aquestes actuacions davant la persona presumptament agressora, s'han de portar a terme les accions mínimes per protegir la víctima, d'acord amb aquest Protocol.

Si la conducta de la persona presumptament agressora és constitutiva d'una **infracció, penal o administrativa**, l'acció dels vigilants de seguretat ha de **ser reactiva**. Els objectius que han de guiar l'actuació del personal de vigilància són protegir la víctima, aturar la situació, evitar les segones victimitzacions i recollir de manera estructurada la informació sobre la situació per tal que, posteriorment, es pugui fer una valoració adequada del fets.

En el cas que la **infracció** sigui **penal**, o existeixi una mínima sospita que ho sigui, s'ha de valorar la detenció de l'agressor quan es compleixin els requisits de la detenció,⁷ amb l'objectiu d'evitar que es produeixi o es continuï produint el delicte. L'actuació del vigilant de seguretat ha de ser adequada i proporcionada a les circumstàncies de cada cas concret.

Cal avisar la policia, trucant al 112, tan aviat com sigui possible, en el primer moment si hi ha més d'un vigilant i algun d'ells no participa directament en la detenció, o un cop detinguda la persona presumptament autora dels fets i controlada la situació. De la mateixa manera que el personal de control d'accés, també han d'activar el Protocol respecte a la víctima en el cas que altres treballadors o el responsable de l'espai no ho hagin fet.

Si la víctima o la persona presumptament agressora són menors d'edat, els vigilants de seguretat actuaran d'acord amb la legislació vigent i els criteris d'actuació corresponents en l'àmbit de menors.

En el cas que la conducta sigui **clarament un assetjament dels considerats infracció administrativa**, la primera tasca a realitzar és la d'intentar identificar les persones intervinents, presumpte agressor i víctima. Cal desescalar la tensió i, en funció de la valoració del risc, s'ha de considerar si és necessari avisar les forces i cossos de seguretat. Si durant l'actuació hi ha més d'un vigilant de seguretat, és convenient que un s'encarregui d'avisar mentre l'altre porta a terme les altres actuacions del Protocol. **El vigilant recollirà totes les informacions de la infracció i les traslladarà al full de servei⁸ o a través d'una declaració davant dels agents de policia que intervinguin, si se'ls ha avisat**. En qualsevol d'aquests casos, si altres professionals de l'espai no ho han fet ja, activarà el Protocol respecte de la víctima.

Si la víctima o la persona presumptament agressora són menors d'edat, cal incloure a la declaració que es faci (per escrit o oralment) les dades del tutor o representant legal.

Ara bé, **en algunes ocasions**, principalment quan la víctima no pot o no vol denunciar ni ser identificada, d'acord amb aquest Protocol, **la infracció administrativa no podrà ser denunciada**, atès que no

⁷ Article 490 de la Llei d'enjudiciament criminal.

⁸ El full de servei és el document que l'equip de vigilants de seguretat empena al final de cada servei amb les novetats i incidències ocorregudes. Aquest full pot rebre altres noms, com ara informe diari, informe de servei, informe diari de servei, informe o minuta de vigilància, i informe o full de novetats o d'incidències del servei, entre altres.

concorren els requisits necessaris. No obstant això, amb l'objectiu de garantir que l'activitat o el servei es pugui seguir desenvolupant amb seguretat, el vigilant ha d'ordenar l'expulsió de la persona presumptament agressora. Si la persona no vol marxar per voluntat pròpia, el vigilant ha d'avisar la policia perquè l'obliguin a sortir de l'espai.

6.3. Policia de Catalunya

Les actuacions dels agents de cossos policials en l'àmbit de les violències sexuals poden ser, com per a la resta d'actors, tant preventives com reactives. Ara bé, així com en el cas dels altres actors les actuacions reactives estan limitades, en el cas de la policia són les actuacions preventives, sobretot aquelles fetes en els espais d'oci privat o en el transport públic, les que queden més limitades, atès que la presència policial a l'interior d'aquests espais mentre es desenvolupa l'activitat o servei s'acostuma a donar a requeriment. Per contra, en determinats esdeveniments d'oci en espais públics la presència policial sí que està planificada d'ofici.

Aquests condicionants motiven que les propostes d'actuacions d'efectius policials davant conductes constitutives de violències sexuals en el marc del Protocol es presentin en formats diferents: unes indicacions més genèriques per als supòsits relatius a la prevenció d'aquestes conductes en espais d'oci privat i en el transport públic, i unes altres de més concretes per a la prevenció en espais d'oci públic i als voltants. D'altra banda, també s'indiquen les conductes reactives aplicables a qualsevol dels espais als quals fa referència el Protocol.

Pel que fa a la prevenció en espais d'oci privat i en el transport públic, s'han considerat algunes actuacions genèriques que es poden realitzar en situacions diverses, entre d'altres, quan es duguin a terme actuacions policials per altres motius en aquests espais (inspeccions, requeriments, etc.), quan es facin trobades o reunions amb responsables o propietaris, o en xerrades amb grups o col·lectius de persones que puguin fer-ne ús.

Actuacions preventives respecte als espais d'oci privat i al transport públic

- **Donar a conèixer el Protocol als propietaris i responsables dels establiments d'oci privat i de les empreses de transport públic.** Tot i que tant el Departament d'Interior com les principals associacions del sector fan accions de difusió del Protocol, de les condicions d'adhesió i del seu funcionament, els efectius policials també han de fer un reforç en aquesta difusió.
- **Identificar espais perillosos en aquests entorns,** ja sigui de manera presencial o informant els propietaris i responsables de les característiques dels espais que podrien suposar més risc per a víctimes potencials de violències sexuals.

- **Detectar els entorns dels establiments d'oci privat i dels accessos al transport públic insegurs** on es podrien produir aquestes infraccions, atès que en aquests espais l'actuació policial ja no seria necessàriament a requeriment, sinó que podria ser d'ofici i coneguda a les hores de sortida d'aquests espais.
- **Informar la ciutadania sobre violències sexuals**, com identificar-les —especialment els casos que suposen infracció administrativa—, com actuar i com identificar si els espais on es desenvolupen activitats o serveis estan adherits al Protocol, perquè pugui demanar-ne l'activació.
- **Incorporar informació sobre violències sexuals a les xerrades als centres escolars**, de manera que es faci una tasca de sensibilització dels menors perquè siguin conscients que aquestes conductes suposen una infracció i en tinguin coneixement en el moment que comencin a accedir als entorns i espais d'oci i a transports en general (tant públics com privats).

Actuacions preventives respecte a activitats d'oci promogudes o gestionades des de l'àmbit públic

Com s'ha dit anteriorment, la participació de la policia en espectacles o activitats organitzats des de l'àmbit públic és més intensa i no es limita únicament a la presència i la vigilància mentre té lloc l'activitat, sinó que acostuma a començar en la fase de planificació i organització de l'esdeveniment. Així, s'ha considerat oportú diferenciar els tipus d'actuacions preventives en tres moments diferents: abans, durant i després de l'esdeveniment.

- **Abans de l'esdeveniment:**
 - **Tenir en compte el Protocol en les reunions de seguretat prèvies**, de manera que es debatin concretament les violències sexuals entre els aspectes a tenir en compte durant els esdeveniments. En el cas que s'hagi previst la presència de punts lila en l'espectacle o activitat, les persones que hagin de prestar aquests serveis també hauran de participar en aquestes reunions de seguretat prèvia i hauran de tenir el número de telèfon del responsable policial corresponent.
 - **Difondre consells de seguretat**, evitant que puguin provocar victimització en les dones.
 - **Vetllar perquè l'espai sigui segur**, identificant les zones que podrien suposar més risc per a víctimes potencials de violències sexuals.
- **Durant l'esdeveniment:**
 - **Presència al lloc segons les pautes establertes en el pla de seguretat de l'esdeveniment**, el qual, en funció del tipus d'acte, implicarà presència uniformada o de paisà a l'exterior, als accessos o a l'interior de l'esdeveniment.

- **Observació, control i seguiment de possibles persones agressores**, quan s'hi detectin conductes o actituds que facin pensar que poden arribar a cometre alguna infracció d'aquest tipus.
- **Observació, detecció i assessorament, d'acord amb altres actors, a possibles víctimes**, especialment quan es detectin situacions de vulnerabilitat.
- **Contacte amb la resta d'actors** participants en el Protocol (punts lila, responsables dels establiments, etc.) per intercanviar la possible informació sobre incidències o possibles autors o persones vulnerables.

Després de l'esdeveniment:

- **Control de l'entorn dels espais d'oci**, tenint en compte les principals sortides i trajectes fins als mitjans de transport, zones fosques, carrerons sense sortida o altres espais que puguin propiciar la comissió de violències sexuals.
- **Observació i control de possibles autors o víctimes** atenent la conducta o l'estat d'aquestes persones, sempre valorant que en aquest punt es tracta d'una actuació preventiva, atès que encara no s'ha comès cap infracció.

Actuacions reactives davant la comissió d'infraccions relacionades amb les violències sexuals

Quan els efectius policials observin que s'ha comès una infracció relacionada amb les violències sexuals, ja sigui penal o administrativa, de la mateixa manera que farien amb qualsevol altre tipus d'infracció observada *in fraganti*, les primeres accions que portaran a terme són **aturar la conducta infractora i identificar les persones** relacionades amb el fet (víctima, possibles autors, testimonis).

En cas que es tracti d'un **delicte contra la llibertat i indemnitat sexuals**, es detindrà la persona presumptament autora, si escau. Pel que fa a la víctima, caldrà atendre-la prenent les mesures necessàries per evitar la victimització secundària, amb una actuació que prioritzi la vessant assistencial si s'ha de recollir alguna informació: cal evitar preguntes directes i intentar que el relat sigui espontani. En el cas que la patrulla actuant sigui de policia local, farà les primeres diligències de prevenció necessàries fins a traspasar l'actuació o les diligències a la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra. L'actuació dels efectius de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra, ja sigui inicial o derivada d'una actuació prèvia d'una policia local, seguirà el procediment operatiu intern.

Els agents intervinents, d'acord amb els seus procediments interns, vetllaran per preguntar al personal que hagi pogut atendre la víctima sobre qualsevol informació rellevant, i això es tindrà especialment en compte per al personal de vigilància privada.

Els cossos policials, quan la víctima o la persona presumptament agressora siguin menors d'edat, actuaran d'acord amb la legislació vigent i la normativa interna competent en l'àmbit de menors.

En cas que es tracti d'una **infracció administrativa d'assetjament sexual prevista en aquest Protocol**, les actuacions seran les següents:

- S'activarà el Protocol pel que fa a les actuacions amb la víctima.
- S'aixecarà acta de denúncia per infracció de la Llei orgànica 4/2015 o de la Llei 11/2009, sempre que es donin els requisits previstos en el Protocol.
- Si s'escau, s'aixecarà acta per incompliment de les ordenances municipals corresponents.
- Si els fets han passat a l'interior d'un establiment o espai tancat, s'expulsarà la persona presumptament autora si ho requereixen els responsables.
- Si la víctima és menor d'edat, caldrà incloure a l'acta de denúncia les dades de contacte del tutor o representant legal i fer les gestions per comunicar-li la interposició de la denúncia, en el moment que es consideri escaient i sempre abans que la denúncia sigui tramesa a l'òrgan sancionador corresponent. Així mateix, s'avisarà el tutor o representant legal de la persona menor d'edat si les circumstàncies de vulnerabilitat ho fan necessari.
- Si la persona presumptament responsable és menor d'edat, caldrà incloure a l'acta de denúncia les dades de contacte del tutor o representant legal i fer les gestions per comunicar-li la interposició de la denúncia, en el moment que es consideri escaient i sempre abans que la denúncia sigui tramesa a l'òrgan sancionador corresponent.

7. Formació

La formació de tots els professionals que presten els seus serveis o que desenvolupen les seves tasques en l'àmbit de l'oci, tant si és públic com privat, i del transport públic és un element essencial per poder prevenir situacions de violència sexual i intervenir-hi.

Per aquesta raó, la **formació** del personal al servei de les diferents entitats públiques o privades que vulguin adherir-se al Protocol **és un compromís de compliment obligatori**.

Aquesta formació comprèn l'àmbit de la violència masclista i de les violències sexuals i té com a **objectius**:

- Sensibilitzar i donar a conèixer els conceptes clau de la matèria
- Capacitar en l'aplicació dels principis bàsics
- Saber detectar i prevenir possibles casos
- Disposar d'eines per intervenir
- Saber tant atendre les persones afectades com actuar davant les persones presumptament autores

Els professionals que han de rebre aquesta **formació** són tant els que presten els seus serveis en el marc de la seguretat com les diferents categories de personal que treballa en les activitats d'oci —públic o privat— o en la prestació de serveis de transport públic.

1. Professionals de la seguretat: han de rebre **formació específica** els professionals de la seguretat inclosos en aquest Protocol:

- Mossos d'Esquadra
- Policia local
- Polícies portuàries
- Vigilants de seguretat privada
- Controladors d'accés
- Vigilants municipals

2. Personal que organitza les activitats d'oci, les promou, hi presta els seus serveis i participa en el seu desenvolupament:

- Personal de sala, guarda-roba i altres serveis dels establiments
- Personal auxiliar de serveis

- Personal dels punts d'informació i atenció de violències sexuals (punts lila)
- Càrrecs electes, personal tècnic municipal, equips de voluntaris
- Altres categories de personal que participin en aquests espais d'oci

3. Personal que gestiona les empreses de transport, hi presta els seus serveis i participa en el seu desenvolupament:

- Personal d'inspecció
- Personal de conducció
- Personal dels centres de control
- Altres categories de personal que participin en aquests serveis

Per poder formar aquests diferents col·lectius, cal desenvolupar accions i metodologies específiques atenent les característiques, condicions i realitats de cada grup i les competències concretes de la Generalitat respecte de cada col·lectiu.

Una part nuclear d'aquesta formació ha de ser comuna per a tots aquests col·lectius o categories de personal:

- Coneixements en l'àmbit de la violència masclista i violències sexuals, les quals s'han d'abordar des de quatre perspectives diferents:
 - teòrica i conceptual
 - de seguretat
 - jurídica
 - psicològica
- Contingut i aplicació d'aquest Protocol.

El Departament d'Interior és l'encarregat d'impulsar aquesta formació, en coordinació i col·laboració amb les entitats i organismes que correspongui, especialment l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya.

Atès el caràcter complementari del Protocol, les entitats o establiments que s'hi vulguin adherir i que acreditin que el seu personal ha rebut formació específica i adequada en matèria de violències sexuals estan exempts de complir el compromís d'adhesió.

El Departament d'Interior elabora —i actualitza quan s'escau— un temari amb el contingut mínim d'aquesta formació, amb material de suport, el qual s'ha de fer arribar a les entitats, organismes o centres que imparteixin aquesta formació.

La formació de les diferents categories de personal s'haurà de dur a terme pels canals, centres i programes de formació que en facilitin al màxim la difusió.

8. Aplicació i adhesió al Protocol

El Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports pretén ser el punt de partida en l'actuació i coordinació dels diferents professionals de la seguretat que exerceixen les seves funcions a Catalunya, especialment en l'àmbit de les violències sexuals no tipificades en el Codi penal.

L'àmbit territorial del Protocol és tot el territori de Catalunya i l'aplica la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra. Les policies locals, professionals de la seguretat i personal en general de les entitats que s'hi adhereixin l'aplicaran a mesura que s'hi vagin adherint.

El Protocol s'aplica a tots els establiments, persones, organismes o entitats, tant públics com privats, que formalitzin l'adhesió al Protocol mitjançant el procediment d'adhesió que consta al web del Departament d'Interior. En adherir-se al Protocol, l'entitat, establiment, persona o organisme fa palesa la seva voluntat de destinar el màxim de recursos i esforços de què disposi per prevenir i erradicar la violència sexual en l'àmbit d'acció que li correspongui i atenent, especialment, els compromisos següents:

- Complir el contingut, els principis, les mesures i els procediments establerts en el Protocol que siguin aplicables per l'entitat que representa i, a més, donar les instruccions que siguin necessàries per tal que el personal de l'entitat o que presti serveis a l'entitat el compleixi.
- Vetllar perquè el personal de l'entitat sigui format, a través de les formacions i materials previstos, en la prevenció i gestió de les situacions de violència sexual i en el contingut del Protocol.
- Fer servir el material d'informació, difusió i sensibilització que, en matèria de violència sexual i masclista, elabori i faciliti el Departament d'Interior en els termes continguts en el Protocol.
- Facilitar la informació que sigui requerida pel Departament d'Interior a través de qüestionaris o per qualsevol altre mitjà.
- Autoritzar la publicació al web del Departament d'Interior de l'adhesió de l'entitat al Protocol.

En cas de no donar compliment a aquestes obligacions, el Departament d'Interior es reserva el dret de deixar sense efecte l'adhesió al Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci, espai públic i transports.

El Protocol és un instrument al qual es poden adherir totes les entitats i els organismes interessats, tot i que ja disposin d'un protocol específic per prevenir i reduir les violències sexuals en entorns d'oci.

Per a l'aplicació del Protocol, s'han de dictar o adaptar, si s'escau, les instruccions operatives concretes per a cadascuna de les corresponents categories dels professionals de la seguretat als quals fa referència.

9. Complementarietat i coordinació

Aquest Protocol recull, com a objecte principal i com a nova aportació per reduir les violències sexuals a Catalunya, quina ha de ser l'actuació i l'actitud dels professionals de la seguretat davant una situació de violència sexual, tant respecte de la víctima com respecte de la persona presumptament autora.

Es tracta d'una eina que pot complementar la resta de protocols que, tant en l'àmbit públic com en el privat, ja existeixen actualment a diferents entitats i municipis de Catalunya en matèria de violència sexual, atès que aquests protocols, amb caràcter general, se centren en l'atenció a la víctima i no determinen, de manera específica, quan i com han d'intervenir els professionals de la seguretat. És recomanable que els municipis disposin del corresponent protocol de violència masculista com a instrument marc per a la prevenció d'aquestes violències.

Un dels principis generals d'actuació que conté aquest Protocol, aplicable a totes les persones i professionals de les entitats adherides, és el **principi de coordinació**, que indica que s'ha de vetllar per garantir la col·laboració adequada entre tots els actors, serveis i institucions implicats en les activitats d'oci i en la prestació de serveis de transport.

10. Comunicació

Els aspectes relatius a la comunicació derivada de l'aplicació del Protocol s'han de produir, com a mínim, en dos moments o fases, una de naturalesa preventiva, per donar-lo a conèixer, i una altra de posterior, una vegada s'hagi produït alguna intervenció amb motiu d'alguna violència sexual. En aquesta matèria es formulen les recomanacions següents:

- a) Amb la finalitat de donar a conèixer el Protocol i sensibilitzar les persones que conflueixen en els espais d'oci i en el transport públic, les entitats adherides han de promoure la **difusió del Protocol** i de materials de sensibilització dirigits a la prevenció de les violències sexuals. El Departament

d'Interior pot facilitar part d'aquests materials, o plantilles per elaborar-los, però els establiments també poden utilitzar-ne d'altres que siguin idonis per a la finalitat esmentada i per al canal de comunicació o difusió que correspongui, mantenint uns elements mínims que relacionin aquella acció comunicativa amb el Protocol.

- b) Una vegada s'hagi produït algun incident relacionat amb la comissió d'alguna violència sexual, les accions de comunicació oficials que facin, a través de les xarxes socials i dels mitjans de comunicació, els organitzadors, tant públics com privats, els cossos de seguretat o els col·lectius professionals implicats directament en l'actuació, han de tenir en compte els factors següents:
- La **coordinació** entre els diferents actors per valorar la pertinència de difondre o no la informació, en funció de les característiques del cas concret, així com els detalls mínims que s'han de difondre, a fi d'evitar notícies contradictòries o que el conjunt d'informacions que es publiquin no aportin un excés de detalls que contribueixin a la revictimització. És recomanable que, a les reunions prèvies d'organització de l'activitat o del servei, s'estableixi el mecanisme per a la comunicació de l'incident i la persona responsable de fer-ho.
 - Per respectar el **dret a la intimitat i a la dignitat de la víctima i la presumpció d'innocència** de l'agressor, no s'ha d'incloure cap dada que pugui identificar-los.
 - Cal utilitzar **conceptes i llenguatge** que facin un tractament igualitari de dones i homes, evitant els estereotips i altres tòpics que banalitzin la violència masclista, que puguin contribuir a justificar o minimitzar l'agressió, o que incorporin recomanacions que comportin limitacions als drets de les dones.
 - Cal garantir la **seguretat de les persones** que han portat a terme l'actuació en relació amb la persona presumptament agressora (en el sentit de no donar dades que en permetin la identificació).

11. Annexos

ANNEX 1. Actuació de les persones professionals de la seguretat en l'àmbit de les violències sexuals en entorns d'oci i el transport públic

VIOLENCIES SEXUALS

Concepte ampli: comprèn tant les infraccions contra la llibertat i indemnitat sexuals incloses al Codi penal com altres de no incloses en aquesta norma.

TIPIFICADES AL CODI PENAL:

- Agressió sexual
- Assetjament sexual
- Altres conductes contra la llibertat sexual
- Vexacions de caràcter sexual

NO TIPIFICADES AL CODI PENAL

"ASSETJAMENT SEXUAL"

Concepte: art. 5 Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, modificat per la Llei 17/2020, de 22 de desembre

*9

⁹ L'article 5.Tercer b) defineix l'assetjament sexual com "comportament verbal, no verbal o físic no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat i la llibertat d'una dona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest".

ANNEX 2. Resum de conductes i actuacions operatives

- **Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana**

Article 37.5: "La realització o incitació a la realització d'actes que atemptin contra la llibertat i la indemnitat sexual, o l'execució d'actes d'exhibició obscena quan no constitueixi infracció penal."

- **Llei 11/2009, del 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives**

Article 48: "Dur a terme, o incitar que es duguin a terme, actes que atemptin contra la llibertat i la indemnitat sexuals, si no constitueixen infracció penal".

1. **Conductes que es consideren incloses en aquestes infraccions** (a tall d'exemple, no és una llista tancada):

- Exhibicionisme obscè davant de persones adultes (sempre que qui el comet no sigui una persona amb discapacitat i necessitada d'especial protecció)
- Masturbació en espais públics o oberts al públic davant de persones adultes (sempre que qui la comet no sigui una persona amb discapacitat i necessitada d'especial protecció)
- Injúria sexual¹⁰
- Seguiment obscè¹¹
- Captació d'imatges de parts íntimes¹²
- Acorralament amb finalitat sexual
- Altres conductes que impliquin vexació sexual, sempre que no siguin constitutives de delicte (article 173.4 del Codi penal)¹³

2. **Requisits necessaris:**¹⁴

- Cal que la víctima vulgui denunciar i donar la seva identitat
- I que la persona presumptament autora estigui identificada o sigui identificable

SI ES DONEN LES CONDUCTES I ELS REQUISITS ESMENTATS

DENUNCIA

¹⁰ La Llei francesa núm. 2018-703, de 3 d'agost, per reforçar la lluita contra les violències sexuals i sexistes, ho defineix com les manifestacions verbals de tipus sexual que ofenen la dignitat i que siguin degradants o humiliants o creïn una situació intimidatòria, hostil o ofensiva.

¹¹ Seguir una persona o grup de persones, de manera puntual, realitzant conductes de tipus sexual i obscenes.

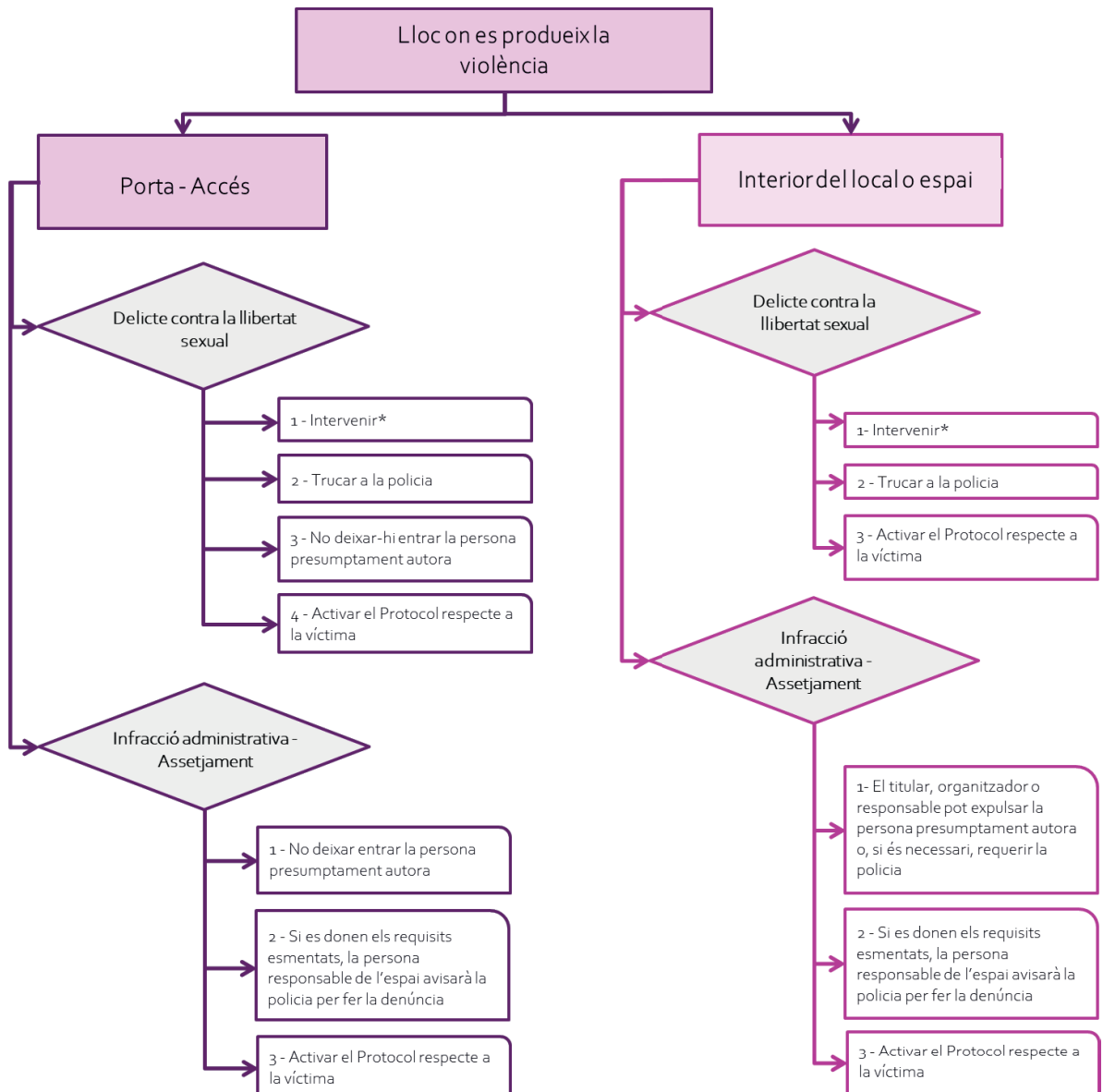
¹² En aquest sentit, i a títol d'exemple, segons la Voyeurism (Offences) Act 2019 del Regne Unit, fer fotografies per sota de les faldilles de les dones.

¹³ Fer passar una persona per una situació humiliant o vergonyosa com a conseqüència d'una conducta de tipus sexual.

¹⁴ A més, s'hauran de tenir en compte, tot i que no són indispensables, els dos elements probatoris següents: l'existència d'un testimoni qualificat (per exemple, un vigilant de seguretat o altres treballadors o persones contractades per l'organitzador de l'activitat) i l'existència d'imatges sobre els fets denunciats.

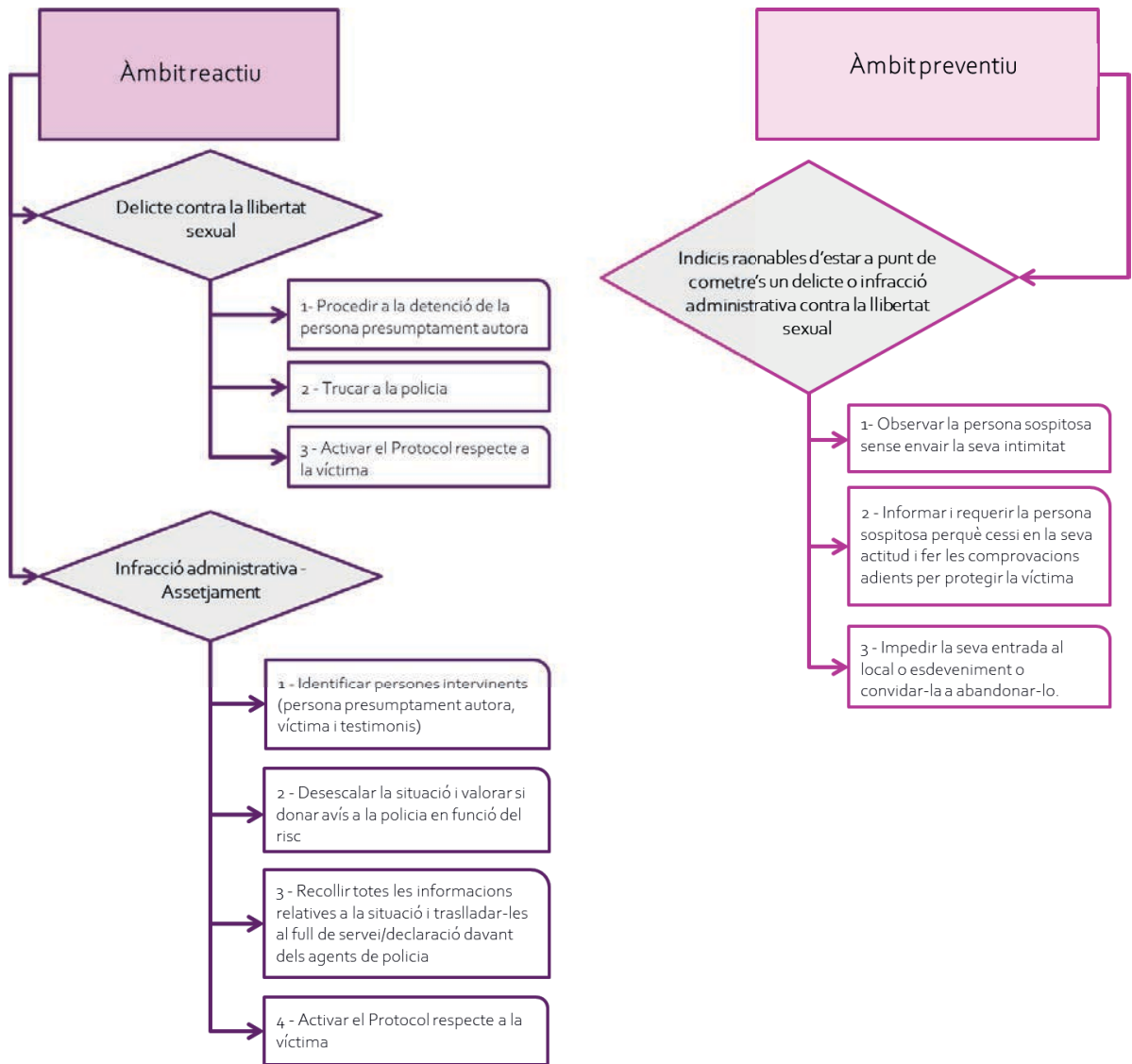
ANNEX 3. Actuacions del personal de control d'accés

(quan no hi hagi vigilants de seguretat ni membres dels cossos policials i es produeixi una violència sexual)

* Intervenir per evitar que es produeixi el delicte, tenint en compte que l'actuació ha de ser adequada i proporcionada a les circumstàncies del cas concret.

ANNEX 4. Actuacions de vigilants de seguretat en violències sexuals

ANNEX 5. Actuació dels cossos policials

